

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ МІСТ УКРАЇНИ

Одним з сучасних глобалізаційних тенденцій у світі є поширення урбанізаційних процесів та концентрації талантів і ресурсів у мега-містах. Саме міста виходять на арену конкурентної боротьби та здатні перемогти за рівнем та темпами свого економічного, соціального та людського розвитку крупні держави. В цих умовах особливої актуальності набуває питання дослідження механізмів вимірювання рівня людського розвитку на локальному рівні, кінцевою метою якого є визначення ризиків та можливостей забезпечення накопичення людського капіталу у місті.

Питаннями дослідження та оцінки людського розвитку займається широке коло вітчизняних науковців та дослідників, серед яких: Л. Безтелесна, О. Грішнова, Дж. Кендрик, А. Колот, Е. Лібанова, О. Макарова, А. Тоффлер, Л. Шаульська та інші. Однак в своїх роботах вони недостатньо уваги приділяють питанням дослідження рівня людського розвитку на рівні громади (міста).

Метою дослідження є розробка науково-методичного інструментарію оцінки людського розвитку міст України.

Світова та вітчизняна практика налічує широке коло підходів до оцінки рівня людського розвитку та ефективності діяльності міст, що дало змогу розробити методологічні підходи до побудови індексу людського розвитку громад (міста) [1, 2, 3, 4, 5].

В основу запропонованого індексу (ІЛРМ) покладено багатогранний характер категорії людського розвитку, що дозволяє дослідити його за двома основними блоками: особистий та соціальний. Особистий рівень оцінює демографічний обсяг людської компоненти в місті та індивідуальні особливості реалізації його розвитку. Соціальний рівень передбачає оцінку наявного потенціалу забезпечення людського розвитку на рівні всієї громади. Отже:

$$HD = HD_{ind} + HD_{social} \quad (1)$$

де, HD — це загальний людський розвиток; HD_{ind} — це особистий рівень людського розвитку; HD_{social} — це соціальний рівень людського розвитку.

Загальний індекс людського розвитку міста розраховується за допомогою використання геометричних середніх та об'єктивної

процедури зважування складових елементів, що надає змогу отримати найбільш точні результати розрахунків уникаючи використання довільної ваги, виходячи з суб'єктивних критеріїв.

$$ILPM_c = \sqrt[\alpha+\beta]{HD_{ind_c}^\alpha \times HD_{social_c}^\beta} \quad (2)$$

де, $ILPM_c$ — індекс людського розвитку міста «с»; α та β — різні ваги кожного компоненту людського капіталу, оцінені за допомогою аналізу основних компонентів, з врахуванням міжкомпонентних зв'язків.

Для здійснення розрахунків індексу, за кожним блоком оцінки (індивідуальним, соціальним), визначається комплекс показників, які більш ширше дозволяють оцінити кожен з векторів та базуються на доступній статистичній базі на рівні муніципальних утворень в Україні. Мінусом наявної інформаційної бази для оцінки є відсутність окремих важливих показників на рівні міста.

Для загального дослідження було використано такі показники індивідуального людського розвитку, як: загальна чисельність населення міста, загальне навантаження на осіб працездатного віку; чисельність населення міста, що є громадянами України; чисельність домогосподарств; кількість житлових приміщень (будинків, квартир); середня ціна вартості одного м² житла, тощо.

Соціальний вимір людського розвитку міста включає сім основних компонентів оцінки, це: здоров'я, безпека, ринок праці, освіта, культура та спорт, транспорт, рівні можливості, які в свою чергу залучають 31 показник статистично-аналітичної оцінки. Для нормалізації показників, індикатор яких не мав відсоткового співвідношення, у ході аналізу проводиться процедура переоцінки, за допомогою привласнення значенню показника градації від 0, для найнижчого значення показника, до 100 для найвищого.

Для встановлення ваг кожного компонента використовується метод аналізу основних компонент. Оскільки неможливо присвоїти вагу кожному індикатору індивідуально, проводиться приведення компонентів до одного основного ряду (Р), в цьому випадку розрахунок відбувається за наступною формулою:

$$P_n = \sum_{n=1}^k u_n x_n \quad (3)$$

де, u — це власний вектор кожного основного індикатора оцінки, а x — це змінна компонента індикатору оцінки.

Заключним етапом у розрахунку Індексу людського розвитку міста є визначення приватного значення індексів індивідуального та соціального людського розвитку, яке відбувається на основі зважування кожної компоненти у відповідності до відсоткового значення дисперсії, що зберігається для кожної складової (α_i в індивідуальному та β_i в соціальному вимірі людського розвитку), відповідно до геометричного середнього значення. Зазначені розрахунки мають наступний математичний вираз:

$$HD_{ind} = \sqrt[h]{\prod_{i=1}^h P_{HD_{ind}}^{\alpha_i}} \quad (4)$$

$$HD_{social} = \sqrt[t]{\prod_{i=1}^t P_{HD_{social}}^{\beta_i}} \quad (5)$$

де, α та β — це відсоток дисперсії, що зберігається кожним компонентом

Узагальнюючи вище сказане, слід зазначити, що запропонований індекс людського розвитку міста, є універсальним та може бути використаний, як для одномоментної оцінки розвитку окремого міста, так і для здійснення порівняльних оцінок міст в динаміці, що дає змогу розширити спектр моніторингових досліджень розвитку міст (громад) України.

Література

1. Управління трудовими ресурсами. Індекс людського розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.readbook.com.ua/book/30/751/>
2. Макарова. О.В. Людський розвиток (оцінка на регіональному рівні) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.idss.org.ua/ukr_index/LR_ua.pdf
3. Epilogue The City Development Index (CDI) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.un.org/ga/Istanbul+5/116.pdf>
4. The Global Cities Index (GCI) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.atkearney.com/documents/10192/8178456/Global+Cities+2016.pdf/8139cd44-c760-4a93-ad7d-11c5d347451a>
5. Global Economic Power Index (GEPI) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2017_en.pdf